

[B] **EEN VREEMDE HINT VAN BLAUW.
DRIE NIEUWE TITELS VAN JAN LAUWEREYNS**

Hemelsblauw heet de zevende dichtbundel van Jan Lauwereyns, docent neurowetenschap in Japan. Hij is de dichter van het experiment, die lenig en buigzaam telkens een nieuwe vorm vindt voor zijn gedichten. Zijn zinnen zijn monter en handelen overwegend over lichamelijke zaken.

Deze nieuwe bundel bestaat uit vijf lange gedichten. Ook die verschillen van vorm. De eerste reeks ‘Parabel voorbij de regenboog’ bestaat uit distichons. Het is zingende poëzie die soms een beetje langs je heen neuriet. De naam “Murnau” valt, verwijzend naar de meester van de vroege filmtijd, en ook die van “het meisje Else”, dat de naam is van een toneelstuk. F.W. Murnau begon te filmen in de tijd van de zwijgende film, zwart-wit dus, en zo opent ook het gedicht. De dichter wil daarbij “Bloedrood lawaai/Hemelsblauw verdriet”. Soms neigt de lyriek een beetje naar onbeschrijfelijke grootheden (“Het wat van het ongrijpbare wat ons rest”) of pathos (“Ik hoorde je fonkelen in mijn slokdarm”). Lauwereyns kiest zijn meest hoogdravende gedicht als opening en geeft je zo geen opstaptrade om evenwichtig op zijn meteen al razende voertuig te stappen.

Waar anders ging, meisje
Groene steen des doods

Je diepe hoofd in mij gezonken
Ons broze hart naartoe

De tweede serie ‘Rondom een boom’ is een kalme en serene berg waar Lauwereyns’ vehikel tegen stilvalt. Het gedicht is een parabel over een duizend jaar oude boom die als kerstboom wordt opgetuigd voor de eeuwwisseling. Crimineel, zegt de spreekster van het Comité van het Culturele Erfgoed van het bergdorp. Uiteindelijk wint zij het pleit en sterft de man die de versiering heeft aangebracht. Het gedicht is geestig en relativerend geschreven.

Daarop volgt de dialoog ‘Addertje zonder kop’, die bestaat uit losse opmerkingen over iets wat in de tuin ligt, het beest uit de titel of misschien wel een gedicht. De opbouw is verwant aan *De zon* van Arjen Duinker (“De zon schijnt mooi / Ja de zon

schijnt mooi”), het gedicht lijkt op een jolig langs elkaar praten. De slang komt terug in de volgende serie. Lauwereyns blijkt zijn onderneming strak in de hand te hebben.

‘De beharing’ heet de vierde serie van de bundel. Er is weer lyriek en abstractie. Het gedicht lijkt te spreken met de stem van een bioloog die het scheppingsverhaal behangt met aapjes en slangen en er muggen rond laat zwermen. Al eerder, in de bundel *Anophelia! De mug leeft*, deinsde Lauwereyns er niet voor terug zijn gedichten te versnijden met pornografie. Ook hier is hij plastisch en expliciet. De laatste serie met de mooie titel ‘Zoals vuur vuur uitademt’, brengt alle elementen uit de bundel weer even samen, tot en met de dood van de dochter van de man die in het bergdorp de oude boom optuigde. Het gedicht is een toespraak voor ene Merel, een meisje ben je geneigd te denken. Lauwereyns’ monologische gedichten lezen veel sneller dan zijn poëtische, de tienregelige strofes zijn hier dan ook daadwerkelijk inhoudelijke compartimenten. Terwijl Merel kijkt, spreekt de dichter van “Een vreemde hint van blauw”. Er zijn wat cryptische initialen en soms wat clichés, die zich meestal verraden door kapitalen (“De paradox van Verlies / Het paradigma van Zin”) Lauwereyns spreekt van “Het ongeboren kind / Het ondraagbare kind”. Even lijkt een definitie een reclameslogan: “Kracht is een jaguar die rent.” Maar het gedicht klinkt en heeft vaart:

Zoals vuur vuur uitademt
De dingen die het verbrandt
Zoals dichters gedichten uitademen
De dingen die verbranden
Zeg het
Zeg het, zegt ze
De dichterlijke verbeelding
Pijn komt erbij te pas
De gedurigheid van duisternis
Het ongebonden hart, vooruit geslingerd

Het valt Lauwereyns niet kwalijk te nemen dat hij over het dichten dicht. Het past hem wel. Het geeft de lezer enigszins vat op zijn snelle geest en de lenige beweging van zijn gedichten. Maar waar hij het heeft over “De smaak van het geluid van het denken” begint het risico dat je hem kwijt raakt.

In feite verwijst hij vaak naar esoterische aangelegenheden, maar blijft zijn taal concreet. Niet onlogisch voor een westerling in Azië. Het veelvuldig vallen van woorden als “Waarheid” en “Betekenis” boezemt angst in. “Denk, dank, tank” neuriet de dichter tegen Merel. Altijd is er de klaarte van Lauwereyns’ dichtregels, die het tegen zijn grote woorden opneemt. “Jij bent/ Wat je bent/ Dankzij het denken”. En dan, als in een gedicht Wallace Stevens’ blauwe gitaar wordt vermeld, dan valt het kwartje. Die merel is helemaal geen meisje maar een vogel; en wat we hier lezen, is een lauwereyaanse verdraaiing van Stevens’ gedicht ‘Thirteen Ways of Looking at a Blackbird’. We kijken alleen bij Lauwereyns niet naar de merel maar met die merel mee naar het leven.

Jan Lauwereyns publiceerde eerder *Splash. Lyrische suite over biologie, ritueel en poëzie*. Dat heeft inmiddels een vervolg gekregen middels het *Gedichtendagessay*. Een mooi initiatief. Er is nu eenmaal een jaarlijkse Gedichtendag. Het is beter die terug te brengen naar de dichtkunst, in plaats van duizenden amateurdichters de spek van het dichterschap voor de neus te binden. *De smaak van het geluid van het hart* is een jeremiade, een *Defence of poetry*. Net als eerder in het tijdschrift *De volksverheffing* gaat Lauwereyns uit van een bevriende onderzoeker die hij probeert tot poëzie te bekeren, wat hem niet lukt en een grote schok geeft, en hem op zichzelf en zijn gedichten terugwerpt. Waarom is poëzie dan zo belangrijk voor hem? Die vraag blijft hij stellen. De Wikipedia-definitie van poëzie is Lauwereyns te technisch, die doet inderdaad ook eerder denken aan formuleringen van Battus (“poëzie is proza met te korte regels”) of een wiskundige benadering à la Gerrit Krol in *Het vrije vers*. Daartegenover stelt Lauwereyns het hart. Een lastig begrip, want misschien is het wel de “zuivere harteloosheid” die maakt dat de dichter open kan staan voor alle mogelijke harten. Het roepen (“Poëzie doet ertoe!”) doet een beetje afbreuk, maar dat weet Lauwereyns, hij gebruikt de hulpeloze kretten met opzet als stijlmiddel. Hij onderscheidt poëzie in gedichten en iets wat “als poëzie” klinkt. “Misschien doe ik er beter aan gedichten te schrijven dan over gedichten te schrijven”, merkt hij op als hij nog nauwelijks op gang is. Als hij schrijft dat het hart vaker onderwerp is, noemt hij vier titels

waarvan er twee (Tonnu Oosterhoffs *Het dikke hart* en *Hartswedervaren* van Anneke Brassinga) geen dichtbundels maar proza betreffen.

Lauwereyns’ *Gedichtendagessay* is een denkoefening. Soms is hij licht megalomaan, hij gaat niet voor niets uit van het hoogst bereikbare (Keats, Rilke en Celan, eerder noemt hij Auden). Telkens is er bezinning over wat hij nu eigenlijk aan het doen is. “Stel ik te veel vragen? Ongetwijfeld.” Lauwereyns herneemt een element uit het voorafgaande deel van het essay, trekt het in twijfel en denkt daar op door. Zo lijkt zijn werk op een knoopgetouw. De titel is een interpretatie van het Japanse teken voor betekenis, waarvan hij de elementen ontleedt. Typisch westers, merkt zijn lerares Japans op. Wij geven toch ook niet te veel betekenis aan afzonderlijke lettergrepen? Wat dit betreft, is zijn werk “tussen talen ontstaan”, om een titel van Hélène Cixous te gebruiken. Af en toe knalt Lauwereyns er een stoplap doorheen: “Poëzie begeeft zich op die actieve grens tussen het zeggbare en het onzeggbare.” Maar die zijn functioneel in zijn weefgetouw. Lauwereyns ontrafelt zijn eigen lezing. Die Japanse tekens hebben niet veel zin, het gaat hem om de paradox van de “zuivere harteloosheid”. En daar kan hij het Japans wel weer goed voor gebruiken, waarin het hart niet dat organische ding is waar het bloed door pompt, net als poëzie niet alleen maar regels zijn waarbij de auteur de lengte van de versregel vaststelt en niet de bladspiegel. Nee, in het Japans is dat hart veeleer verwant aan de ziel, of de geest.

Maar dat is niet alles van Lauwereyns. Recentelijk verscheen ook *Stemvork*, een ruim 360 pagina’s tellende verzameling van essays, vertalingen en gedichten die hij in de wij-vorm samen met dichter Arnoud van Adrichem schreef. De een maakte een essay dat niet op tijd afkwam door de geboorte van zijn dochter, de ander voltooide het en sindsdien schrijven ze samen. Ieder hoofdstuk in *Stemvork* heeft een soundtrack, een cd en een bijbehorende film, en het boek staat vol plaatjes. De onderwerpen van de begeesterde verslagen herken ik, zij halen bij dezelfde auteurs dezelfde gedichten of noemen dezelfde films die mij ook dierbaar zijn. Uiteindelijk zijn het generatiegenoten, leeftijdgenoten. Maar de hybride vorm van *Stemvork* gaat alle kanten op, het wordt oeverloos, een encyclopedisch geheel dat net zo goed drie keer zo dik kan zijn. Het duo essayeert

alle kanten op. Ze rennen van citaat naar citaat, met een haast van iemand die alle muziek door elkaar draait en op verschillende schermen verschillende beelden aan heeft staan. *Stemvork* heeft iets van twee jongens die begeesterd voetbalplaatjes verzamelen en daar heel druk met elkaar over praten, al gaat het dan niet om sporters maar om cultuurmakers, en ook wetenschap. Grenzeloos enthousiast, fanatiek, maar ook tamelijk ongebreideld. En dat uit zich in een wat melige toon: “Paul Celan mag dan ons proefdiertje zijn vandaag, onze gevalstudie.” Toegegeven, het is een leuk boek en ik ken zo iets in het Nederlands niet. Lauwereyns en Van Adrichem noemen in hun voorwoord Deleuze en Guattari als andere auteurs die samen schreven. Die grensoverschijding past Lauwereyns en Van Adrichem prima. Maar het zou hun werk ten goede komen als ze eerst nadenken over een vorm voor een boek.

ERIK LINDNER

JAN LAUWEREYNS, *Hemelsblauw*. De Bezige Bij, Amsterdam, 2011, 96 p.

JAN LAUWEREYNS, *De smaak van het geluid van het hart*. PoëzieCentrum, Gent / De Bezige Bij, Amsterdam, 2011, 56 p.

JAN LAUWEREYNS EN ARNOUD VAN ADRICHEM, *Stemvork*. IJzer, Utrecht, 2010, 368 p.
